

УДК 005.59:334:658.1(477.64-2)

Батракова Т.І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету

Конєв В.В.
студент
Запорізького національного університету

РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧАСТИНА АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджено поняття антикризового фінансового управління. Проаналізована фінансова стабільність в умовах кризи на прикладі ПАТ «Мотор Січ». Визначені основні джерела впливу на фінансовий стан підприємства. Запропоновано запровадження антикризового управління на підприємстві.

Ключові слова: антикризове управління, фінансова стабільність, фінансова діагностика, фінансова криза, банкрутство.

Батракова Т.И., Конев В.В. РАННЯЯ ДИАГНОСТИКА И ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ЧАСТЬ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Исследовано понятие антикризового финансового управления. Проанализирована финансовая стабильность в условиях кризиса на примере ПАО «Мотор Сич». Определены основные источники влияния на финансовое положение предприятия. Предложено внедрение антикризового управления на предприятии.

Ключевые слова: антикризовое управление, финансовая стабильность, финансовая диагностика, финансовый кризис, банкрутство.

Batrakova T.I., Koniev V.V. THE EARLY DIAGNOSTICS AND ANALYSIS OF THE FINANCIAL CONDITION OF COMPANIES AS PART OF ANTI-CRISIS

The concept of antirecessionary financial management is investigated. Financial stability under conditions of antirecessionary management by the example of JSC «Motor Sich» is analysed. The main sources of impact on the financial position of the company are defined. Introduction of crisis management in the company are put.

Keywords: antirecessionary management, financial stability, financial diagnosis, the financial crisis, bankruptcy.

Постановка проблеми. Фінансова стабільність є запорукою функціонування суб'єктів господарювання, забезпечує ефективне ведення господарської діяльності. Сучасний етап економічного розвитку України характеризується кризовим станом, глибоким спадом виробництва, нестабільним фінансовим станом, військовими діями на сході країни, що призводить до інфляції, зменшенню обсягів виробництва, девальвації національної валюти. Усе це спонукає підприємства до впровадження, удосконалення антикризового управління для забезпечення стабільного функціонування в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання антикризового фінансового управління було присвячено праці таких українських дослідників, як Бланк І.А. [1], Терещенко О.О. [2], Коваленко В.В. [8] За Бланком І.А. «фінансова криза підприємства являє собою одну з найбільш серйозних форм порушення його рівноваги» [1]. Терещенко О.О. вважає, що «фінансова криза ідентифікується як загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства» [2]. Коваленко В.В. визначив особливості антикризового фінансового управління та проаналізував фінансові моделі та показники фінансової ефективності [8].

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні місця антикризового фінансового управління на підприємстві й аналізі показників фінансової стабільності підприємства на прикладі ПАТ «Мотор Січ» та визначені шляхів для подолання кризових явищ.

Виклад основного матеріалу досліджень. Антикризове фінансове управління на підприємстві – це система принципів та методів управління фінансами підприємства, що спрямована на проведення діагностики загрози банкрутства, а в разі настання виве-

дення підприємства з кризи та її подолання з метою забезпечення безперервної діяльності підприємства на всіх стадіях його розвитку [3].

Антикризове фінансове управління підприємством спрямоване на вирішення низки завдань: своєчасне діагностування фінансового стану підприємства і вживання необхідних антикризових фінансових заходів щодо попередження фінансової кризи; відновлення фінансової стійкості підприємства; усунення неплатоспроможності підприємства; запобігання банкрутству та ліквідації підприємств [4].

Об'єктом антикризового управління фінансами є сукупність усіх фінансово-економічних ризиків, активи, капітал, фінансові потоки та вартість підприємства, яке перебуває у режимі антикризового управління. Суб'єкти антикризового управління фінансами – фізичні чи юридичні особи, які за рішенням уповноважених органів (власників, суду, держави) уповноважені здійснювати комплекс робіт з антикризового управління фінансами. Основною метою антикризового фінансового управління є швидке відновлення платоспроможності та фінансової сталості підприємства, що допоможе запобігти банкрутству [5].

Важливо впровадити антикризову стратегію до настання кризи, щоб мінімізувати втрати під час настання кризових явищ. Стратегія управління підприємством – це найголовніша складова управління, яка відповідає за виживання підприємства в довгостроковій перспективі. Для виживання на ринку та збереження конкурентоздатності підприємства повинні постійно аналізувати поточний фінансовий стан і вносити певні зміни в господарську діяльність. Головне призначення антикризової стратегії підприємства – це саме виживання підприємства протягом

довгого періоду, відставляючи на другий план отримання позитивного фінансового результату. У такому трактуванні прибуток не є таким важливим, як існування підприємства взагалі.

При розробці антикризової стратегії потрібно зосереджувати увагу не тільки на внутрішню кризу, але й на зовнішню кризу економіки країни в цілому, тому потрібно проаналізувати якомога більше факторів впливу на підприємство. Інструментом, що аналізує фінансовий стан є діагностика.

Фінансова діагностика як інструмент антикризового управління підприємством визначає сучасний стан підприємства і динаміку його змін, можливі шляхи подолання проблем за результатами розрахунків, розгляду та інтерпретації фінансових чинників, які описують різноманітні сторони діяльності підприємства. Основою розвитку матеріалів для діагностики фінансового середовища підприємства є фінансова звітність (бухгалтерський баланс, звіт про фінансові досягнення, доклад про рух грошових потоків), а також статистична і оперативна звітність; планові матеріали (бізнес-план), нормативні матеріали, інформація про техніку виробництва, заключне слово експертів, висновки різноманітних опитувань [6].

На основі фінансової звітності Публічного акціонерного товариства «Мотор Січ», продукція якого є конкурентною на світовому ринку, досліджено, що наявність антикризової стратегії дало змогу підприємству пережити кризу, на відміну від ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод», ПАТ «Запоріжтрансформатор».

Проведено розрахунки на основі фінансової звітності (Звіт про сукупний дохід, Звіт про фінансовий стан), яку публікує підприємство у вільному доступі на своєму офіційному сайті, за період з 2011 року по дев'ять місяців 2015 року [7]. Основні дані для обчислення представлені у таблиці (таблиця 1):

Досліджено фінансовий стан підприємства за період 2011-2015 р. та виявлено вплив антикризового управління на діяльність підприємства. Використано моделі прогнозування банкрутства Бівера та Давидової-Белікова, для оцінки ліквідності обчислено рівень операційної платоспроможності, для оцінки фінансової стійкості визначено коефіцієнт заборгованості та коефіцієнт фінансової незалежності, для визначення рентабельності визначено рентабельність активів і норма чистого прибутку [8, с. 289-307].

Комплексна однокритеріальна оцінка фінансового стану підприємства, що розроблена У. Бівером має свої переваги: простота розрахунку, використання

статистичних прийомів у поєднанні з фінансовими коефіцієнтами. Модель має такий вигляд:

$$K_B = \frac{ЧП+A}{ДЗ+ПЗ};$$

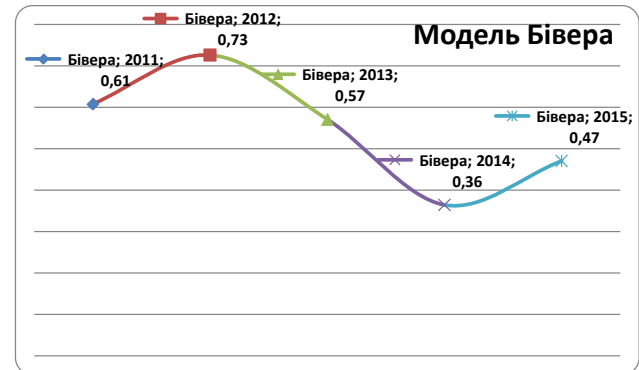
де ЧП – чистий прибуток;

A – амортизація;

ДЗ – довгострокова заборгованість;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Результат розрахунків представлено на графіку (графік 1):

Графік 1. Результати прогнозування банкрутства за моделлю Бівера

При значенні показника $K_B > 0,2$, структура балансу визнається задовільною, що в свою чергу зменшує ризик банкрутства. Слід звернути увагу на спад, який почався з 2012 року, у 2014 році він досяг максимального значення, що співвідноситься зі спадом економіки країни в цілому. Також слід відмітити, що завдяки антикризовому управлінню показники моделі Бівера не досягли граничних значень.

Модель Давидової-Белікова є простою в розрахунку, зрозумілою і обґрунтованою по етапам розрахунку. Модель має такий вигляд:

$$K_{ДБ} = 8,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4;$$

$$\text{де } K_1 = \frac{\text{Обіговий капітал}}{\text{Валюта балансу}};$$

$$K_2 = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}};$$

$$K_3 = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Валюта балансу}};$$

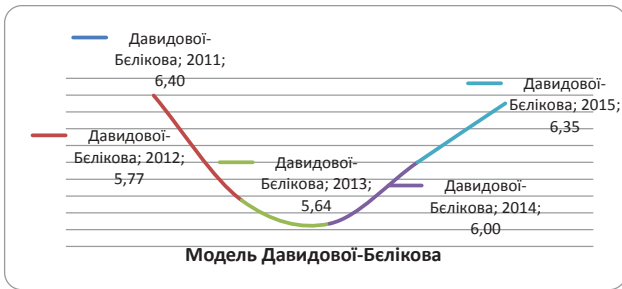
$$K_4 = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Зобов'язання}}.$$

Результати розрахунків приведено на графіку (графік 2):

Таблиця 1

Основні показники фінансової звітності ПАТ «Мотор Січ» за 2011-2015 рр.

	2011	2012	2013	2014	2015
Чистий прибуток	1344161	1619469	1319191	1560367	2535796
Амортизація	197208	385237	938546	559064	490227
Довгострокові зобов'язання	83200	180000	1408659	1829504	1740662
Поточні зобов'язання	2452099	2581484	2544909	3987521	4691079
Обіговий капітал	5625754	7015493	8301989	11226367	13842478
Валюта балансу	8182339	11478776	13196110	16579454	19652705
Виручка від реалізації	5891225	8085335	2544458	3533765	2975674
Зобов'язання	2535299	2761484	3953568	5817025	6431741
Власний капітал	5108798	7614479	9242542	10762429	13220964
Грошові кошти	347876	218230	456811	950503	510800
Поточні фінансові інвестиції	100108	657840	916327	551005	329561
Середньоденний обсяг витрат на здійснення діяльності	13738,51	17361,04	19493,8	25185,16	27036,33
Баланс на початок року	6141903	9457825	11712209	13186439	16584096

Графік 2. Результати прогнозування банкрутства за моделлю Давидової-Белікова

При значенні показника $K_{дв} > 0,42$ ймовірність банкрутства підприємства характеризується як незначна, визнається задовільний стан підприємства.

Також проведено розрахунок показників та коефіцієнтів фінансової стабільності, результат яких представлено в таблиці (таблиця 2):

Таблиця 2
Основні показники та коефіцієнти фінансової стабільності

	2011	2012	2013	2014	2015
Рівень операційної платоспроможності	18,03	-25,32	-23,57	36,74	6,70
Коефіцієнт заборгованості	0,02	0,02	0,15	0,17	0,13
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,62	0,66	0,70	0,65	0,67
Рентабельність активів	0,12	0,10	0,07	0,07	0,09
Норма чистого прибутку	0,23	0,20	0,52	0,44	0,85

Встановлено, що всі показники не виходять за рамки нормальних значень, а саме:

- рівень операційної платоспроможності оцінює достатність грошових активів для покриття поточних витрат на здійснення фінансово-господарської діяльності. Нормальним вважається показник вище 0. У 2012 та 2013 роках показник має від'ємне значення, що можна охарактеризувати збільшенням поточних фінансових інвестицій на підприємстві. У зв'язку зі зменшенням фінансового інвестування з 2014 року показник набув позитивного значення;

- коефіцієнт заборгованості характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. У цілому цей показник показує низьку залежність від довгостроково залучених коштів, але з 2013 року ця залежність збільшилася у порівнянні з попередніми роками;

- коефіцієнт фінансової незалежності показує наскільки всі активи підприємства покриті власними джерелами фінансування. Оптимальним вважається значення коефіцієнту більше 0,6. Капітал ТОВ «Мотор Січ» за цим показником є раціонально сформованим, бо дві третини належать власникам підприємства. Це є основою фінансової стабільності та передумовою до зниження ризиків при кризових ситуаціях;

- рентабельність активів показує ефективність використання активів підприємства або скільки прибутку припадає на одну гривню активів. Починаючи з 2012 року рентабельність активів зменшилася до мінімуму в 2014 році. У 2015 році відбулося зростання рентабельності, що свідчить про збільшення прибутку на гривню активів;

- норма чистого прибутку характеризує скільки чистого прибутку з однієї гривні продажу отримано підприємством. За розрахований період підприємство не мало збитків. Слід звернути увагу на зменшення чистого прибутку в 2014 році у порівнянні зі збільшенням у 2013 та 2015 роках.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що антикризисне фінансове управління є необхідною ланкою управління підприємством за умови не тільки наявності внутрішніх і зовнішніх кризових явищ, а й задля впровадження превентивних заходів, аналізу та діагностування фінансового стану підприємства.

Незважаючи на недоліки, рання діагностика є запорукою уникнення банкрутства. Успіх антикризового фінансового управління залежить від використання комплексного підходу, який передбачає використання різних спеціальних моделей, показників та інструментів.

Можна стверджувати, що необхідність враховувати велику кількість факторів як в середині підприємства, так і ззовні унеможливує виконання в повному обсязі завдань покладених на діагностику фінансового стану. Це стосується й неадекватних методичних розробок, що мають обмеженість об'єктів дослідження, недостатню обґрунтованість, відсутність галузевого розподілу, труднощі у формуванні інформаційної бази.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника – Центр, 2006. – 672 с.
2. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
3. Антикризове фінансове управління підприємством в сучасних умовах господарювання / І. І. Біломістна, О. М. Біломістний, М. С. Крамська // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 1. – С. 90-96. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_1_15.
4. Важинський Ф.А Антикризове фінансове управління як економічна система / Ф.А. Важинський А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 127-132.
5. Коваленко О.В. Методи антикризового управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_107.pdf.
6. Камнева А.В. Дослідження існуючих інструментів та моделей антикризового управління на підприємстві / А.В. Камнева // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 4. – С. 15–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2014_4_4.
7. Фінансова звітність ПАТ «Мотор Січ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.motorsich.com/rus/investors/othetnost/bux/>.
8. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання [Текст]: монографія/ В.В. Коваленко, М.В. Суганяка, В.І. Фучеджи. – Одеса: 2013, 381 с.